

Paulina Forma

Macierzyństwo wielodzietne w opinii kobiet

Pedagogika Rodziny 2/1, 178-187

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paulina Forma

Uniwersytet Humanistyczno – Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach

Macierzyństwo wielodzietne w opinii kobiet

Streszczenie

Współcześnie kobieta napotyka duże przeszkody w realizowaniu misji macierzyńskiej. Coraz częściej rozpowszechniona zostaje idea międzyplciowej równości, stąd obserwowalne jest odchodzenie od tradycyjnego podziału ról. Dzisiejsza kobieta ponadto coraz częściej przyjmuje męską koncepcję realizowania się w świecie i dlatego dziś jej wartość mierzy się przede wszystkim pełnioną społecznie funkcją zawodową czy polityczną. Biorąc dodatkowo pod uwagę emigrację w kwestiach zarobkowych, z pewnością zasadne będzie wskazanie, iż współczesna kobieta jest rozdarta, zagubiona, często stojąca przed wyborami, skutkiem czego trudno jej rozpoznać wartości macierzyństwa, które mogłoby być sposobem na realizację celu życiowego. Są jednak w dzisiejszym świecie kobiety, dla których rodzina znajduje się na pierwszym miejscu hierarchii wartości życiowych.

Słowa kluczowe: *współczesna kobieta, wielodzietne macierzyństwo, rodzina*

Numerous Maternity in Women Opinion

Summary

Nowadays the modern woman encounters lots of difficulties connected with the realization often motherhood. Many times the idea often equality between the sexes becomes popular, so we can observe the leaving from the traditional division of the roles. Despite the fact there is a lot of criticism around the subject of the motherhood in families with many children, it is needed to emphasize that this category of the families has got a very essential role in the development of people, community and economy.

Keywords: *modern woman, numerous maternity, family*

Wprowadzenie

Każde macierzyństwo istotowo związane jest z miłością bezwarunkową, odpowiedzialną, ofiarną, twórczą, ufną [Kornas-Biela, 1999, s. 9]. Poszukując duchowej sylwetki kobiety jako matki co najmniej trojga dzieci, umiejscowiłam kwestie macierzyństwa na tle opinii kobiet na temat wielodzietności, a także szans i zagrożeń jakie niesie z sobą decyzja o posiadaniu liczego potomstwa.

W Polsce, podobnie jak w innych krajach europejskich, widoczne są znaczące zmiany w sytuacji rodziny. Wyrażają się one w szczególności przeobrażeniami [Kowalska, w: Kornas-Biela, 1999, s. 109] wzorców tworzenia rodzin (dominującym dziś zjawiskiem staje się oddalanie decyzji o urodzeniu pierwszego dziecka na rzecz kariery), wielkości rodzin (typowy model 2+1), realizacji przez rodziny podstawowych zadań i pojawianiu się nowych zagrożeń w jej prawidłowym funkcjonowaniu, warunków życia rodzin i sytuacji zdrowotnej członków rodziny, jak również poczucia bezpieczeństwa socjalnego.

Typowe dziś zmniejszanie zastępowalności pokoleń przejawia się w ograniczaniu liczby dzieci oraz w zanikaniu rodzin wielopokoleniowych, dlatego wzrost zainteresowania rodzinami wielodzietnymi wymaga uwzględnienia wielu aspektów życia tej kategorii środowisk wychowawczych. Wiele badań wskazuje, iż sytuacja rodzin wielodzietnych jest bardzo zróżnicowana, kształtują je m.in. takie czynniki jak: liczba dzieci, ich wiek, poziom wykształcenia, charakter i miejsce zatrudnienia rodziców czy środowisko zamieszkania [Matyjas, A. Stopińska, s. 79].

Dotychczasowa charakterystyka rodzin wielodzietnych, zapewniających lekko rozszerzoną reprodukcję w strukturze polskich rodzin wyraża się m.in. w: niskim poziomie wykształcenia idącym w parze z wyższą dzietnością rodziny, biernością zawodową matki, rolniczym źródłem utrzymania. Jest jednak wśród współczesnych rodzin wielodzietnych znacząca liczba rodzin, w których widoczne jest przechodzenie z niższych grup społecznych [Dyczewski, 1993, ss. 18–27]. Takie zmiany są widoczne również w innych krajach Unii Europejskiej, jak np. we Francji, Niemczech. Wielodzietność jest wówczas świadomą cechą rodziców, decydujących się na trud wychowania liczego potomstwa.

Koncentrując uwagę na rodzinach z trojgiem i więcej dzieci oraz odwołując się do opublikowanych analiz [Kowalska, 1984, s. 43], pragnę zaakcentować, iż naczelne miejsce wśród przyczyn wielodzietności zajmują

głównie *względy macierzyńskie* (chęć posiadania licznego potomstwa) korelujące często z wyższym poziomem edukacji osiąganym przez matki [Kuciar-ska-Ciesielska, 1997, s. 14].

Mimo licznych kontrowersji wokół tematu macierzyństwa w rodzinach wielodzietnych należy podkreślić, iż to właśnie ta kategoria rodzin stanowi niewątpliwą rolę w rozwoju ludnościowym, społecznym, czy gospodarczym. Umiejętne podejmowanie decyzji przez kobietę w rodzinie wielodzietnej sprzyja więc kształtowaniu przez nią społecznie pożądanego systemu wartości i norm, przekazywaniu wzorców zachowań, prawidłowych w aspekcie społecznym, tj. w kontekście procesu socjalizacji wszystkich jej członków.

Na tle wspomnianych już dzisiejszych odmienności w rodzinie, widoczny jest fakt, iż owe zmiany współdecydują m.in. o jej skuteczności oddziaływania, stąd możliwe jest także aktywne uczestnictwo rodzin wielodzietnych w życiu gospodarczym, gdy funkcjonują np. jako samodzielne podmioty gospodarcze, w których kobieta może się również aktywnie realizować zawodowo.

Ważnym z pedagogicznego punktu widzenia, dodatkowym atutem dla kobiety – matki trojga i więcej dzieci, jest większa trwałość małżeństw wielodzietnych oraz pozytywne więzi pomiędzy członkami [Jaroszewicz 2000, s. 3] takiej kategorii rodzin, a także większa otwartość na potrzeby innych [Balcerzak-Paradowska, 1998, ss. 9-14].

Dowodem na to mogą być bezpośrednie relacje matek wielodzietnych, np. „niejednokrotnie słyszę, że nie wyglądam na pięcioro dzieci, że na pewno jest mi ciężko. Zastanawiam się w takim razie, jak powinna taka matka wyglądać. I czy gdy mi ktoś powie, jak funkcjonowały kobiety w czasach wojny, osamotnione?; „dobrze się czuję w otoczeniu licznej gromadki i tych co nie mają licznej gromadki”⁷⁴.

Macierzyństwo wielodzietne jest indywidualnym doświadczeniem danej kobiety, które wymaga przystosowania i powoduje zmiany w jej tożsamości, emocjach, uczuciach, postawach, intencjach i kompetencjach, z pewnością także w pracy zawodowej. Pozytywne zmiany w rozwoju psychicznym

⁷⁴ *Rodzina wielodzietna – dobry wybór!* – najnowszy numer „Głosu dla Życia” zwalcza absurdalne stereotypy na temat rodziny wielodzietnej. Co więcej, promuje ten właśnie model ogniska domowego. Znany i ceniony publicysta dr Jacek Pulikowski, wobec zapaści demograficznej w naszym kraju, stawia sprawę jasno: „Rodziną rozwojową dla społeczeństwa jest rodzina od trójki dzieci wzwyż”. I dodaje, że wielodzietność jest wyrazem patriotyzmu. *Rodziny wielodzietne z wyboru. O szczęściu i radości bycia rodzicem licznej gromadki*, „Niedziela Ogólnopolska” 01/2007, s. 26.

„wielomatkę”, w związku z jej macierzyństwem można odczytać na wielu forach poświęconych rodzinom wielodzietnym, świadczą one o pełnej świadomości zakładania dużej rodziny. Badane kobiety mówią o swym macierzyństwie następująco: „spełnione macierzyństwo to rodzina wielodzietna”, [<http://www.forum.e-mama.pl/>] „nasze rodziny wielodzietne są wielodzietne z wyboru”. Takie fora uwidaczniają, iż znaczna część rodzin czerpie radość z prowadzenia „większego” środowiska wychowawczego, daje sobie radę z przeciwnościami, nazywa się „wybranymi” rodzicami większej liczby (niż przeciętna) dzieci, wybiera karkołomny, ale dający satysfakcję model rodzicielstwa (także poprzez fakt, iż go po prostu akceptuje).

Zestawiając opinie [BCMM, 2007, s. 3] matek wielodzietnych ze współczesnymi sloganami reklamowymi, a także dzisiejszymi trendami (m.in. aktywnością zawodową kobiet, zmianami dokonującymi się w modelu rodziny, zaangażowaniem mężczyzny w życie rodziny, wzrostem liczby rodzin niepełnych, późnym macierzyństwem, problemami związanymi z powierzeniem komuś obcemu (opiekunce lub instytucji) opieki nad dzieckiem) wyraźne jest odmienne podejście „wielomam”, stąd nasuwa się wniosek, iż matki wielodzietne odmiennie postrzegają jakość życia.

Pozyskują satysfakcję z codziennej realizacji procesu opiekuńczo-wychowawczego względem swoich bliskich. Podważają tym samym pewne trendy współczesnej cywilizacji, jak np. brak głębszego oparcia rodzicielstwa w wartościach moralnych i religijnych, czy konsumpcyjny styl życia.

Współczesne „wielomamy” nie są już postrzegane jak dawniej. Świadczy o tym chociażby fakt założenia na jednym z portali o tematyce dziecięcej prywatnego forum „Rodziny wielodzietne z wyboru”. Wielodzietne e-mamy pomagają sobie i wspierają się (choćby dobrym słowem), a odwiedzający http://forum.gazeta.pl/forum/f,16714,Rodziny_WIELODZIETNE_z_wyboru_.html goście, choćby wirtualnie, mają szansę poznać świat wielodzietnych.

Współcześnie wśród badaczy skoncentrowanych wokół problematyki wielodzietności, pojawiają się pewne wątpliwości, budzące m.in. ogólne sądy o zagrożeniach dla kobiet – matek więcej niż trojga dzieci. Nie w każdej rodzinie wielodzietnej pojawienie się kolejnego dziecka w rodzinie jest planowane, dlatego wśród matek zdecydowana większość akceptuje po prostu kolejną ciążę, powiększanie się rodziny [Puścikowska, 2005]. Jest wśród rodzin wielodzietnych znacząca liczba tych, które planują posiadanie gromadki dzieci nawet przed ślubem, potwierdzeniem czego mogą być słowa jednej z matek wielodzietnych: „Mąż jeszcze przed małżeństwem

chciał mieć dużą rodzinę. Ja początkowo planowałam trójkę, ale gdy ta trójka już była na świecie i trochę odrosła, a mnie (nam) zmieniła się perspektywa patrzenia na świat, zdecydowaliśmy, że będziemy mieć więcej dzieci. (...) Mamy więc 7 dzieci, a właściwie 9, bo zastępcze też nasze. Na razie wystarczy, choć nigdy nie mówię nigdy” [<http://forum.gazeta.pl/forum/71,1.html>].

Wśród opinii publicznej funkcjonuje jednak nieprawidłowy obraz rodzin wielodzietnych, zwłaszcza wśród przeciwników wielodzietności; kierując się swoim punktem widzenia wysuwają wnioski, iż posiadanie większej niż troje liczby dzieci jest przyczyną udręczenia, złego samopoczucia, gnieźdzenia się w ciasnocie, złego, zaniedbanego, otyłego wyglądu kobiety. Takie podejście świadczy nadal o braku akceptacji społecznej dla rodzin wielodzietnych, kreuje obraz rodziny wielodzietnej jako patologicznej, w której wychowuje się pod opieką niewykształconej matki i ojca alkoholika gromada głodnych, zaniedbanych dzieci. Wielodzietne matki, szczególnie niepracujące zawodowo, w swoich środowiskach bywają postrzegane jako mniej wartościowe, zdolne „jedynie” do rodzenia i wychowywania dzieci¹⁰. W opinii niepracujących zawodowo „wielomam” można spotkać zaniżoną samoocenę, zwłaszcza jeśli w jej środowisku inne kobiety mają ukończone wyższe studia, pracują na prestiżowych stanowiskach, a one czują, że nie nadają się do niczego innego, jak tylko „rodzenia dzieci”. Taki brak akceptacji jest dostrzegalny również wśród czynnych zawodowo, „robiących karierę” wielodzietnych kobiet. One także doświadczają izolacji, otrzymują bezwiedne sygnały o nieodpowiedzialnym zachowaniu.

Kolejną kwestią „budzącą” troskę matek wielodzietnych jest kwestia finansowa prowokująca do konfliktów w dyskusjach dotyczących priorytetów życiowych, światopoglądu czy ogólnej kondycji polskich rodzin.

Biorąc pod uwagę fakt, iż w Polsce rodziny z jednym dzieckiem stanowią około 46 procent ogółu polskich rodzin, z dwojgiem – około 36 procent, a mające troje i więcej dzieci 17 procent oraz sytuację, iż co trzecie dziecko rodzi się i wychowuje w rodzinie wielodzietnej nasuwa się kolejny wniosek, iż w naszym kraju, aby utrzymać liczną rodzinę, trzeba dużo zarabiać.

Większość wielodzietnych rodzin (choć nie wszystkie) nie wyjeżdża na zagraniczne wakacje, dzieci nie chodzą w markowych, drogich ubraniach, czyli, według niektórych, nie żyją na „odpowiednim poziomie”. Rodziny wielodzietne często z ogromnym trudem wiążą koniec z końcem, ale nie powinny być przez to nazywane rodzinami gorszymi.

Jak aktualnie przedstawiają się zasygnalizowane powyżej szanse i zagrożenia dla wielodzietnego macierzyństwa? Jakie są opinie kobiet wobec rodzin wielodzietnych? Takie i podobne pytania stały się inspiracją powstania raportu, przygotowanego w maju 2007 roku, w oparciu o badania sondażowe Centrum Badań Marketingowych [<http://www.bcmm.com.pl>] – BCMM [<http://wielodzietni.org/pub/raport-rodziny-wielodzietne.pdf>].

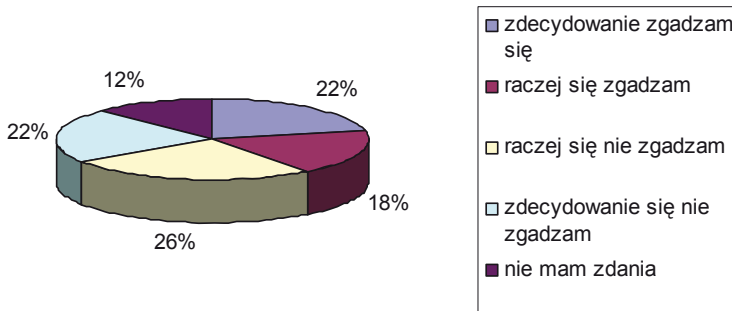
Wspomniany raport powstał dzięki zrealizowanym metodą wywiadów telefonicznych wspomaganych komputerowo badaniom na ogólnopolskiej próbie 507 kobiet w wieku 30–59 lat, mieszkanek zarówno miast, jak i wsi.

Podczas badań BCMM rozpatrywano rozmaite aspekty, m.in. opinie na temat polityki prorodzinnej państwa, która powinna zachęcać do posiadania co najmniej czworga dzieci, opinie względem założeń, iż ludzie, którzy posiadają więcej niż czwórkę dzieci są nieodpowiedzialni i bez wyobraźni, rodziny wielodzietne to zwykle rodziny z marginesu społecznego, rodziny wielodzietne to pożądanym model rodziny we współczesnym świecie, w rodzinach wielodzietnych częściej pojawiają się zaniedbania na skutek niezaradności wychowawczej rodziców, z rodzin wielodzietnych pochodzi najwięcej przestępców i chuliganów, czy rodziny wielodzietne są nadzieją dla Polski przy obecnej tendencji spadku liczby urodzeń.

W analizach BCMM zastosowano następującą nomenklaturę aktywności zawodowej respondentek: pracownice wyższego i średniego szczebla – dyrektorzy, specjaliści, wolne zawody, technicy, wyspecjalizowany personel administracyjny, pracownicy umysłowi, właściciele prywatnych firm, pracownice niższego szczebla – pracownicy handlu i usług, robotnicy wykwalifikowani, robotnicy niewykwalifikowani, rolnicy, nieaktywne zawodowo – gospodynie domowe, na urloпах wychowawczych, bezrobotni.

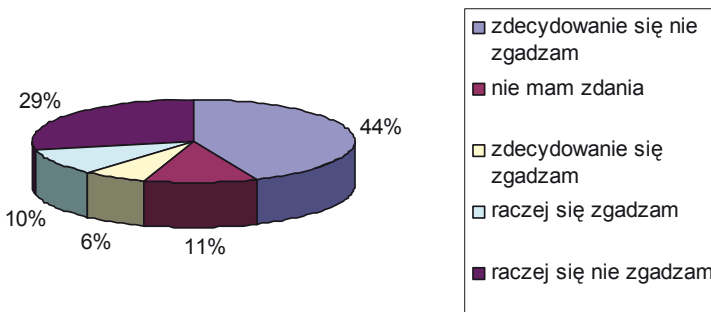
W niniejszym artykule przedstawię tylko wybrane analizy BCMM. W kontekście opinii na temat polityki prorodzinnej, ponad 48% respondentów nie zgadza się na politykę prorodzinną państwa, która miałaby zachęcać do posiadania co najmniej czworga dzieci (Ryc. 1).

Wśród osób, które stosunkowo chętniej zgadzają się na politykę prorodzinną – promującą wielodzietność, przeważają osoby z wykształceniem podstawowym bądź zawodowym oraz osoby, których miesięczny dochód nie przekracza 1000 zł.

Ryc. 1. Opinie kobiet na temat polityki prorodzinnej państwa (N=507)

Źródło: BCMM

Ciekawym jest fakt, iż ponad 72% badanych nie zgadza się, iż ludzie, którzy posiadają więcej niż czwórkę dzieci są nieodpowiedzialni i bez wyobraźni (Ryc. 2).

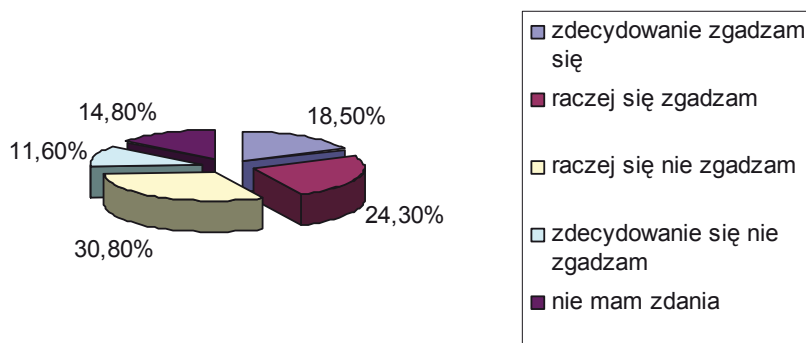
Ryc. 2. Opinie kobiet na temat tezy, iż ludzie posiadający więcej niż czwórkę dzieci, są nieodpowiedzialni i bez wyobraźni (N=507)

Źródło: BCMM

Potwierdzeniem nowego spojrzenia na rodzinę wielodzietną, tj. nie pochodzącą z marginesu społecznego, zagrożoną społeczną ekskluzją, alienacją, są opinie badanych respondentek. Zgodnie ze wskazaniem badanych przekonanie, iż rodziny wielodzietne to rodziny z marginesu społecznego znalazło zdecydowanie poparcie zaledwie u 2,4% respondentek.

Opinie kobiet wobec stwierdzenia, iż rodziny wielodzietne to pożądany model we współczesnym świecie polaryzują się – podobne grupy (pod względem liczebności) zgadzają się lub negują twierdzenie (Ryc. 3).

Ryc. 3. Opinia badanych dotycząca stwierdzenia, że model rodziny wielodzietnej jest pożądany we współczesnym świecie

Źródło: BCMM

Wśród osób, które nie zgadzały się ze stwierdzeniem, że model rodziny wielodzietnej jest pożądany we współczesnym świecie, znalazły się przede wszystkim kobiety w wieku do 38–59 roku życia, z wykształceniem wyższym, o wyższych dochodach oraz aktywne zawodowo. Ze stwierdzeniem, iż w rodzinach wielodzietnych pojawiają się zaniedbania na skutek niezadradności wychowawczej rodziców zgadza się około 37% badanych kobiet. Blisko 80% respondentek nie zgadzało się z opinią, iż z rodzin wielodzietnych pochodzi najwięcej przestępców i chuliganów.

Podsumowując pozytywne doniesienia raportu BCMM, blisko 70% badanych kobiet zgadza się, iż rodziny wielodzietne są nadzieją dla Polski przy obecnie tendencji spadku liczny urodzeń.

Podsumowanie

Reasumując rozważania na temat macierzyństwa wielodzietnego, nasuwa się wniosek, iż macierzyństwo w rodzinie wielodzietnej i wychowanie licznej gromadki nie jest łatwą rzeczą. Mimo tego, co potwierdzają wybrane opinie kobiet, macierzyństwo wielodzietne może być czymś wspaniałym, z pewnością wśród rodzin przekazujących swym dzieciom prawidłowe wartości, a nie traktującym egoistycznie swojego rodzicielstwa, jak np. rodzin wpajającym swoim jedynakom, że lepiej mieć pieniądze a nie szczęśliwą rodzinę. Jak wskazują dotychczasowe badania i świadectwa w życiu codziennym, pochodzenie z wielodzietnej rodziny nie oznacza, że ktoś jest gorszy. Ponadto wielodzietność nie musi także oznaczać braku samorealizacji w życiu kobiety świadomie podejmującej decyzję [Rozkrut, 2008, s. 7]

wychowania i socjalizacji większej liczby dzieci. Wielodzietna matka może w pełni pogodzić wszelkie kontakty rodzicielskie ze swoimi potrzebami. Realizując podstawowe cele wychowania poprzez akceptację i nauczanie dzieci odpowiedzialności za siebie i innych, może także cieszyć się prawidłowym rozwojem swoich pociech.

Bibliografia

Balcerzak-Paradowska B., *Wokół wielodzietności*, „Problemy Rodziny”, nr 4 (220), 1998).

Centrum Badania Opinii Społecznej, BS/64/2005, *Bezrobocie w rodzinach i w doświadczeniu osobistym Polaków*, Warszawa, kwiecień 2005. Dyczewski L., (1993), Rodzina wielodzietna w okresie transformacji systemowej, „Problemy Rodziny”, nr 6 (162).

Kornas - Biela D., (1999), *Oblicze macierzyństwa*, Wyd. KUL, Lublin.

Kowalska L., (1999), *Wielodzietne macierzyństwo w okresie społeczno-ekonomicznej transformacji* [w:] *Oblicze macierzyństwa*, red. D. Koma-Biela, Wyd. KUL, Lublin.

Kowalska I. (1984), *Warszawska rodzina wielodzietna w latach siedemdziesiątych*, „Monografie i Opracowania”, nr 143, Szkoła Główna Planowania i Statystyki, Warszawa.

Kuciarska-Ciesielska M. (1997), *Uwarunkowania zachowań prokreacyjnych rodzin*, GUS, Departament Badań Demograficznych, Warszawa.

Postawy kobiet wobec rodzin wielodzietnych, *Badania marketingowe i szkolenia*, BCMM, Katowice, czerwiec 2007, s. 3.

Puścikowska A., *Wielodzietne.pl*, „Gość Niedzielny” 16 grudnia 2005.

Rozkrut E., *Pogadajmy*, „Don Bosko” nr 2, 2008 [74]

Netografia:

<http://www.forum.e-mama.pl/>

<http://forum.gazeta.pl/forum/71,1.html>

<http://wielodzietni.org/pub/raport-rodziny-wielodzietne.pdf>

<http://www.bcm.com.pl/>

Zagraniczne badania nad rodziną